

Jerzy Kalicki, Henryk Janocha, Franciszek Lachowicz, Andrzej Fijałkowski

Bukowo Morskie, gm. Darłowo, woj.
koszalińskie, AZP 11-22/-

Informator Archeologiczny : badania 29, 86-87

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Osada zajmuje powierzchnię ok. 5 ha, a znajdujące się opodal grodzisko, o regularnie kolistym kształcie, ma średnicę ok. 60 m i wały o wysokości od 2 m (od strony majdanu) do 5 m (od strony zewnętrznej).

Badania podjęto w związku z niszczeniem stanowisk przez eksploatację piasku. W 1994 r. ograniczono się do eksploatacji obiektów w skarpie piaskowni znajdującej się we wschodniej części osady oraz do założenia wykopu przy drodze przecinającej osadę, w profilu której widoczny był zarys większego obiektu (jak się później okazało półziemianki). Pod darnią i ok. 20-centymetrową warstwą kulturową wystąpiły obiekty archeologiczne, zawierające ceramikę pozwalającą je datować na X-XI w. W tym samym roku zdecydowano się również na wstępne rozpoznanie stratygrafii grodziska, przycinając profil istniejącego przekopu przez wał (wykop III/94).

W 1995 r., na skutek ponownego zgłoszenia o niszczeniu obiektów archeologicznych przez rów zaporowy w lesie, podjęto dalsze badania nieopodal grodziska, w zachodniej partii osady. W założonym tutaj wykopie o wymiarach 6 x 7 m odkryto kolejną półziemiankę (obiekt 8) o kwadratowym obrysie i boku 5 m. Na uwagę zasługuje odsłonięcie kamiennego pieca oraz „ofiary zakładzinowej” w postaci naczyń wkopanych przy południowej ścianie obiektu. Ten ostatni zwyczaj stwierdzono również w odkrytej w 1994 r. półziemiance z wykopu II/94 (obiekt 1).

Dokończono eksplorację przekopu przez wał grodziska, w którym nie natrafiono na ślady większych konstrukcji, a jedynie niewielkie pasma spalenizny i liczne węgielki drzewne. Ponadto z dolnych partii wału pozyskano 1 fragm. ceramiki wczesnośredniowiecznej. Przecięto także dwoma wykopami majdan grodziska, uzyskując kilka fragm. ceramiki wczesnośredniowiecznej, zalegającej niestety na złożu wtórnym.

W sumie, w trakcie dwóch sezonów badawczych, przebadano w obrębie 8 wykopów powierzchnię 225 m², odkrywając 11 obiektów archeologicznych, w tym 4 chaty-półziemianki (obiekty: 1, 4, 8 i 11). Uzyskany materiał pozwala datować je wszystkie na X-XI w.

Bukowo Morskie
gm. Darłowo, woj. koszalińskie
AZP 11-22/—

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Koszalinie
AKANT Sp. z o. o. Dokumentacja Ewidencja i Konserwacja Zabytków Warszawa
Muzeum Okręgowe w Koszalinie

Badania prowadzili mgr Jerzy Kalicki, Henryk Janocha (autor sprawozdania) i Franciszek Lachowicz. Nadzór mgr inż. arch. Andrzej Fijałkowski. Finansowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Koszalinie. Pierwszy sezon badań. Kościół i teren pokláštorny cystersów z XIII w.

Przy północnej (przymorskiej) drodze z Koszalina do Darłowa, w miejscowości Bukowo Morskie, przy brzegu jeziora o tej samej nazwie, znajduje się pocysterski kościół gotycki z XIV w. Obecnie jest on kościołem parafialnym p. w. Najświętszego Serca Pana Jezusa.

Do Bukowa Morskiego cystersi zostali sprowadzeni przez księcia gdańskiego Świętopełka II w początkach 2. poł. XIII w. Otrzymali duże nadania ziemskie i w XIII-XIV w. wznieśli zespół zabudowań klasztornych z kościołem. Kres działalności cystersów bukowickich nastąpił w 1. poł. XVI w., w okresie reformacji. W 1535 r. nastąpiło rozwiązanie konwentu cystersów, a ich dobra przejęli książęta zachodniopomorscy i przedstawiciele możnych rodów pomorskich. Zespół zabudowań klasztornych, jak się przyjmuje, uległ zniszczeniu na początku XVIII w. Z uwagi na to, że nie zachowały się do naszych czasów informacje pisane i ikonograficzne dotyczące czasu powstania innych zabudowań klasztornych, ich wyglądu i rozplanowania, a także lokalizacji w terenie, poza istniejącym kościołem, zaistniała konieczność podjęcia prac wykopaliskowych dla wyjaśnienia tych problemów.

Na ogół przyjmuje się, że zespół zabudowań klasztornych mógł znajdować się w sąsiedztwie dzisiejszego kościoła. Podjęte w 1995 r. badania wykopaliskowe miały to zweryfikować. Na terenie przykościelnym (d. cmentarzu), na obszarze ponad 45 arów założono 28 różnych wymiarów wykopów archeologicznych oraz 2 wewnątrz istniejącego kościoła. Nadto wykonano ponad 100 odwiertów archeologicznych na całym obszarze przykościelnym. Stwierdzono, że na terenie przy istniejącym kościele z XIV w. brak jest śladów architektonicznych związanych z zabudową klasztorną, zatem klasztor cystersów bukowskich musiał się znajdować w innym miejscu. Badania ujawniły jednak, że przed wzniesieniem XIV-wiecznego kościoła istniała tu starsza budowla, prawdopodobnie również sakralna, z ok. poł. XIII w. Fragmentarycznie ślady tej budowli odsłonięto na głębokości ok. 2,3 m w wykopie XXIII, założonym na wschód od prezbiterium istniejącego kościoła. Konstrukcja ta, o wstępnie uchwytnych wymiarach 5,4 x 3 m, to pionowe paliki, poziome belki drewniane (do 8 cm średnicy), spalenizna i cegły dużych wymiarów (30 x 15 x 10,5 cm) oraz polepa. Miąższość resztek tej konstrukcji wynosi 1,2 m. Konstrukcję można łączyć ze starszym kościołem, który został spalony w wyniku najazdu na cystersów bukowskich rycerstwa pomorskiego w 1296 r.

Zebrane w trakcie badań ruchome materiały zabytkowe, głównie ceramika, wskazują, że wcześniej na tym terenie istniała osada kultury łużyckiej, a następnie osada wczesnośredniowieczna z ok. XII w. Była to prawdopodobnie osada rybacka. Pozostałe, liczniejsze materiały ceramiczne wiążą się już z osadnictwem cysterskim (XIII/XIV w.) oraz czasami nowszymi.

Szczegółowa penetracja terenów wokół Bukowa Morskiego oraz pewne informacje uzyskane od mieszkańców zdają się wyraźnie wskazywać, że zespół zabudowy klasztornej znajdował się ok. 300 m na północ od kościoła, na skarpie nad ciekami Bagiennica (d. Młynówka), lub też na południowym stoku wyniesienia, również ok. 300 m od obecnego kościoła. W miejscach tych należy podjąć badania wykopaliskowe.

Chelmża, st. 20
gm. loco, woj. toruńskie
AZP 26-43/56

Uniwersytet Mikołaja Kopernika
 Instytut Archeologii i Etnologii Zakład
 Archeologii Średniowiecza i Czasów
 Nowożytnych w Toruniu

Badania prowadził dr Dariusz Poliński (autor sprawozdania) przy współudziale mgr. Witolda Tokarskiego i 16-osobowej grupy studentów archeologii. Nadzór naukowy dr Wojciech Chudziak. Finansowane przez Fundację na Rzecz Nauki Polskiej w ramach programu „Adalbertus”, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu i Urząd Miejski w Chelmży. Pierwszy sezon badań. Osada pradziejowa (okres halsztacki i lateński/wpływów rzymskich?), osada wczesnośredniowieczna? (IX-1. poł. X w.) i grodzisko wczesnośredniowieczne (4. ćw. XI-XI/XII w.).

Badania wykopaliskowe na stanowisku 20, stanowiącym główny element wczesnośredniowiecznego zespołu osadniczego przy jeziorze Archidiakonka w Chelmży, przeprowadzono 26 VI-15 VII 1995 r. W części południowo-wschodniej grodziska wytyczono 3 wykopy o łącznej powierzchni ok. 45 m². Zlokalizowano je na najwyższym wypiętrzeniu wału grodziska oraz na jego zewnętrznym i wewnętrznym stoku. Jeden z wykopów (2/95) obejmował swoim zasięgiem wcześniejszy sondaż (1/92). Analiza układu stratygraficznego w wykopie 2/95 pozwoliła wyróżnić dwie wczesnośredniowieczne fazy osadnicze: fazę starszą (przedgrodową?; faza I), której pozostałością jest warstwa VIII, datowaną na podstawie zespołu ceramiki częściowo obtaczanej na IX-1. poł. X w., oraz fazę młodszą (grodową; faza II), której pozostałość stanowi warstwa VII, datowaną również na podstawie ceramiki, przede wszystkim zaś serii naczyń całkowicie obtaczanych o technologii i technice wykonania, a także zdobnictwie charakterystycznym dla 4. ćw. XI i XI/XII w.